

RIKSANTIKVAREN STRATEGI 2017-2021

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og er faglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført, og har i denne sammenheng et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Riksantikvaren bevarer kulturarv – viktige verdier for kunnskap, opplevelse og bruk

Forord

Interessen for historie og kulturarv er stor i befolkningen, og mange eiere og frivillige har et sterkt engasjement for kulturminnene. Her er det et godt potensial for framtidsrettet bruk og forvaltning.

Norge er i endring. Nærings- og bosettingsmønstre forandres, og økt urbanisering gjør at mange verneverdige bygninger og miljøer settes under press i byer og tettsteder. Andre steder preges av fraflytting. Store veg- og jernbaneprosjekter påvirker kulturlandskap og arkeologiske kulturminner. Ser vi enda større på det, er klimaendringer, miljøbelastninger og folkeforflyttinger globale tendenser som også påvirker oss.

Som direktorat for kulturminneforvaltning og faglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken, har Riksantikvaren en avgjørende rolle for å gjøre strategiske veivalg på kulturminnefeltet. Denne strategien skal være grunnlaget for de beslutningene Riksantikvaren skal ta de kommende fem år, fra 2017 - 2021. De strategiske satsingene gir overordnede føringer for nødvendige prioriteringer vi må ta for at vi skal lykkes i årene framover. Kulturminnene må forvaltes i lys av endrede samfunnsbetingelser.

Stortinget har fastsatt nasjonale mål for kulturminneområdet som skal nås innen 2020, blant annet gjennomføring av bevaringsprogrammene, en mer representativ fredningsliste og redusert tap av kulturminner i kommunene. Det arbeides nå med nye nasjonale mål for kulturminneforvaltningen, med virkning fra 2018.

Ikke bare samfunnet rundt oss, men også den offentlige forvaltningen er i endring. En regionreform og en kommunereform er igangsatt, og vi må regne med at større regioner og kommuner snart blir etablert. Fra 2020 skal ansvar og myndighet for enkelte kulturminneområder delegeres til den regionale kulturminneforvaltningen. Dette påvirker også Riksantikvaren. Videre vil krav om effektivisering og digitalisering i offentlig sektor også medføre endringer for oss. Med en delegering av enkelte ansvarsområder fra 2020 åpner det seg flere muligheter. Større regionalt og lokalt ansvar og medvirkning kan bidra til å fremme kulturminnene både i kommuner og fylker. Fremtidens kulturminneforvaltning må være tydelige og relevante samfunnsaktører som bidrar til at kulturminnene blir en ressurs.

En mer rendyrket direktoratrolle for Riksantikvaren innebærer styrket innsats på flere områder der vi også i dag har et betydelig ansvar. Vi ønsker å være tidlige og tydelige både i utøvelse av den statlige politikken og i vår faglige rådgivning og støtte til fylkeskommuner og kommuner. Riksantikvaren besitter ekspertise på kulturminnefeltet, og det er viktig at kompetansen beholdes og videreutvikles slik at vi kan fylle direktoratsrollen fram mot 2020. Vi trenger motiverende og resultatorienterte ledere og engasjerte og kompetente medarbeidere for å lykkes.

Riksantikvaren har de siste årene utarbeidet en rekke faglige strategier, som er et fundament for den overordnede strategien. En overordnet strategi må være et levende dokument. Endrede politiske føringer, økonomiske rammevilkår og nivået på tilskuddsmidler gjør at prioriteringer må justeres underveis.

Som del av strategiarbeidet har Riksantikvaren vedtatt en ny visjon for direktoratet:

Riksantikvaren bevarer kulturarv – viktige verdier for kunnskap, opplevelse og bruk.

Denne strategien er først og fremst laget for å gi riktig fart og retning på Riksantikvarens arbeid frem mot 2021. Vi håper at kulturminneforvaltningen for øvrig og andre samarbeidspartnere også vil ha nytte av den.

Med hilsen

Jørn Holme

Innhold

Riksantikvarens samfunnsoppdrag	5
Nasjonale mål på kulturminnefeltet	5
Riksantikvarens visjon	5
Utfordringer gir muligheter	7
Strategiske satsinger	8
Organisasjon	9
Riksantikvarens direktoratsrolle etter 2020	11
Handlingsplanen	12
Riksantikvarens fagstrategier	13

Riksantikvarens samfunnsoppdrag

Riksantikvaren skal arbeide strategisk, langsiktig og effektivt med tilgjengelige midler for å sikre at mangfoldet av kulturminner, kulturmiljø og det kulturhistoriske innholdet i landskapet forvaltes og tas vare på som bruksressurser, og som grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping. Et representativt utvalg av kulturminner, kulturmiljø og landskap skal tas vare på i et langsiktig perspektiv.¹

Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført, og har et overordnet faglig ansvar overfor kommunene, fylkeskommunene, Sametinget, Sysselmannen på Svalbard og forvaltningsmuseene på kulturminnefeltet.

Riksantikvaren skal arbeide internasjonalt på kulturminnefeltet. Vi skal formidle kontakt mellom norske og internasjonale fagmiljø, representere norske myndigheter i relevante internasjonale organ og sørge for at konvensjoner og avtaler om kulturminner og kulturmiljø blir fulgt opp.

Som sentral rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner skal våre råd være faglig fundert. Når vi utøver myndighet, skal de kulturminnefaglige hensynene veies mot andre samfunnsmessige hensyn.

Som overordnet faginstans for regional og lokal kulturminneforvaltning har Riksantikvaren som mål at vi skal utøve den statlige kulturminneforvaltningen med respekt for - og i dialog med lokale og regionale myndigheter. Som faglig rådgiver og samarbeidspartner skal vi være eier- og brukerorienterte, og yte god service.

NASJONALE MÅL PÅ KULTURMINNEFELTET²

Regjeringen og Stortinget fastsetter de nasjonale miljømålene. I dag har vi 26 miljømål som dekker naturmangfold, klima, forurensing, friluftsliv, kulturminner og kulturmiljø og polarområdene.

De nasjonale målene for kulturminner og kulturmiljø er:

Nasjonalt mål 2.1. Tapet av verneverdige kulturminne skal minimerast. Innan 2020 skal det liggje føre oversikter over verneverdige kulturminne og kulturmiljø for kvar kommune som grunnlag for å prioritere eit utval som skal takast vare på.

Nasjonalt mål 2.2. Eit prioritert utval automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne skal ha eit ordinært vedlikehaldsnivå innan 2020.

Nasjonalt mål 2.3. Eit representativt utval kulturminne og kulturmiljø skal vere vedtaksfreda innan 2020.

Nasjonalt mål 2.4. Freda bygningar, anlegg og fartøy skal ha eit ordinært vedlikehaldsnivå innan 2020.

Det utarbeides nå nye nasjonale mål, som skal gjelde fra 2018. De nye målene vil i følge Prop. 1 S (2016-2017) både ivareta hensynet til istandsetting, vedlikehold og høy standard på det antikvariske arbeidet og samtidig samfunnsnytteperspektivet.

Riksantikvarens visjon

Riksantikvaren bevarer kulturarv – viktige verdier for kunnskap, opplevelse og bruk

Vårt motto er:

Fortida gjør framtida rikere

¹ Kilde: Instruks for virksomhets- og økonomistyring hos Riksantikvaren 2016

² Kilde: regjeringen.no

Færder fyr, Vestfold. Foto: Eivind Lande, Riksantikvaren.

Utfordringer gir muligheter

Det norske samfunnet står overfor endringer som også påvirker kulturminnefeltet. Utfordringene er knyttet til klimaendringer, demografiske endringer, endrete bosetningsmønstre og næringsgrunnlag, trangere offentlig økonomi, rask teknologisk utvikling mv. Skal kulturarven ha legitimitet og betydning, må vi forvalte den på en måte som gjør den til en positiv ressurs og en del av løsningen på vår tids samfunnsutfordringer. Samfunnsnytteperspektivet er derfor viktig i arbeidet framover. Vi må aktualisere kulturminnene i den generelle samfunnsdebatten. Vi ønsker å dokumentere og formidle samfunns effektene av kulturarv, og hvordan kulturminner kan brukes som ressurs i en bærekraftig samfunnsutvikling. Her kreves det fagutvikling og innhenting av gode eksempler og modeller. Dette vil samtidig kunne gi argumenter med større gjennomslagskraft og gjøre kulturminnefeltet mer relevant i mange utviklingsammenhenger.

Urbanisering gjør at areal, verneverdige bygninger og historiske bymiljøer settes under press. Store planlagte infrastrukturtiltak innebærer omfattende arealinngrep og kan påvirke kulturminner, kulturmiljø og landskap.

Kulturminneforvaltningen må, i samarbeid med lokalmiljøene, avklare og formidle kulturminneverdiene tidlig. Slik kan vi også få lokalt engasjement for kulturarven. Tidlig avklaring av kulturminneinteressene vil legge grunnlag for gode løsninger. Det grønne skiftet er en grunnleggende premiss for samfunnsutviklingen i dag, og i denne sammenheng har kulturminneforvaltningen en oppgave i å utvikle kunnskap om hvordan kulturarven kan bidra positivt.

Fraflytting er en realitet mange steder, og fører til at areal og bygninger går ut av bruk. At bygninger endrer funksjon skjer på mange felt, og speiler endringer i samfunn og næringsliv. For eksempel fører nye driftsformer i landbruket til at landbruksbygg blir stående tomme. På grunn av fraflytting og sekularisering vil kirkebyggene kunne miste tilstrekkelig befolkningsgrunnlag og dermed sin funksjon. Historiske bykjerner i mindre byer taper attraktivitet og funksjoner i konkurranse med etablering av forretninger og annen virksomhet utenfor bykjernen. Uansett bygningstype, utfordrer fraflytting oss i bevaringsarbeidet, siden bruk i de fleste tilfeller er en forutsetning for vern. Her må kulturminneforvaltningen være løsningsorientert og legge til rette for gjenbruk og ny bruk. Vi skal også bidra til utvikling og formidling av gode modeller og eksempler på slike løsninger. Riksantikvarens bystrategi omhandler mange av disse temaene og vil forhåpentligvis hjelpe oss i dette arbeidet i årene framover.

Klimaendringer utfordrer kulturminneforvaltningen på ulike måter. For det første påvirker endret klima bevaringsforholdene for kulturminnene. Det gjelder både bygninger og arkeologiske kulturminner. For det andre er det behov for å

klimateilpasse eldre bygninger. Dette bør gjøres slik at kulturminneverdiene ikke blir redusert. Fortsatt bruk av eksisterende bygningsmasse, inkludert verneverdige bygninger, er en viktig del av et bærekraftig lavutslippssamfunn. Riksantikvaren skal samarbeide med ekspertise i inn- og utland for å bygge kunnskap. Denne kunnskapen samt gode løsninger og eksempler er nødvendig for å aktualisere kulturminner i klimadebatten.

Det er også store oppgaver og utfordringer som gjelder vern og bevaring knyttet til **de nasjonale miljømålene**. Det gjenstår mye før målet om en representativ fredningsliste er nådd.

Fredningsstrategien gir føringer og prioriteringer frem mot 2020, og fartøystategien skal revideres med sikte på det samme. Det gjenstår også mye før vi når målene om ordinært vedlikehold av kulturminner og ivaretagelse av mangfoldet av kulturminner. Bevaringsprogrammene og kommunesatsingen vil også framover være viktige satsinger.

Digitalisering er en forutsetning for en effektiv forvaltning. Regjeringen har vedtatt en omfattende IKT-reform for offentlig sektor med tydelige krav til digitalisering. God og effektiv forvaltning er avhengig av oppdatert og korrekt digital informasjon om kulturminnene. Dette forutsetter at informasjonen kvalitetssikres og gjenbrukes i digitale tjenester til interne og eksterne brukere. Her ligger et stort arbeid foran oss.

Digitalisering av forvaltningen vil effektivisere arbeidet, og er en forutsetning for å få den nye desentraliserte forvaltningsmodellen til å fungere smidig og helhetlig. Digitale tjenester og ambisjonen om åpne data gir også muligheter for formidling og samkjøring med andre offentlige dataforvaltere, til beste for innbyggerne.

Overordnede føringer fra regjeringen og ny teknologi gir mange muligheter for å utvikle virksomheten ytterligere. Riksantikvaren skal i årene som kommer prioritere digitaliseringsarbeidet høyt.

En **regionreform** skal tre i kraft fra 2020, ifølge Meld. St. 22 (2015-2016) *Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver*. Det innebærer færre og større regioner og ny oppgavefordeling. For at det regionale nivået skal styrkes som samfunnsutvikler, og for at oppgavene skal legges til lavest mulig effektive nivå, vil flere oppgaver som i dag tilligger Riksantikvaren, overføres til regionalforvaltningen. Riksantikvaren vil, også uavhengig av om regionreformen trer i kraft, i årene framover arbeide for denne nye oppgavefordelingen. Målet er en helhetlig og effektiv kulturminneforvaltning. Dette er viktige oppgaver for Riksantikvaren. Vi skal drive fagutvikling, utvikle fagpolicy, retningslinjer, standarder og rutiner, og drive opplæring og kursing. Vi har også betydelige oppgaver foran oss innenfor system- og kunnskapsutvikling.

Strategiske satsinger

1. RIKSANTIKVAREN VIL AT KULTURMINNER SKAL BEVARES, BRUKES, OPPLEVES OG UTVIKLES VED Å

- a. arbeide for at kulturminner, -miljøer og landskap skal ha et vern ved å benytte hele bredden av virkemidler i tråd med direktoratets strategier
- b. bidra til god klima- og miljøforvaltning gjennom skjøtsel, vedlikehold og gjenbruk av kulturminner
- c. arbeide for at kulturminnenes kunnskapsverdi kommer fellesskapet til gode
- d. bidra til å finne løsninger slik at kulturminner kan brukes og utvikles til beste for samfunnet
- e. bruke bevaringsprogram og tilskuddsposter effektivt for å nå nasjonale mål

2. RIKSANTIKVAREN SKAL VÆRE PÅDRIVER FOR KUNNSKAPS- OG FAGUTVIKLING VED Å

- a. kartlegge og definere kulturminneforvaltningens kunnskapsbehov
- b. stimulere til forskning, utvikling og utdanning på prioriterte felt
- c. arbeide aktivt for at forskningsresultater og annen kunnskap om kulturminner, kulturmiljø og landskap kommer forvaltningen og andre sektorer til gode
- d. arbeide for å gjøre kvalitetsdata om kulturminner tilgjengelig for bruk i samfunnet
- e. delta i internasjonalt samarbeid og bruke internasjonale forskningsresultater og erfaringer i norsk kulturminneforvaltning
- f. ha den nødvendige kompetansen for å kunne utøve direktoratrollen

3. RIKSANTIKVAREN SKAL VÆRE EN TYDELIG OG RELEVANT SAMFUNNSAKTØR VED Å

- a. aktualisere kulturminner i samfunnsdebatten
- b. utvikle og synliggjøre kunnskap om kulturminnenes samfunnsnytte
- c. bidra til og støtte det lokale engasjement med særlig vekt på eiere av kulturminner, kommuner og frivillige
- d. identifisere nasjonale kulturminneinteresser og bidra til at fylkeskommuner og kommuner identifiserer kulturminner av regional og lokal verdi
- e. bygge kunnskap om og engasjement for kulturminner gjennom formidling og kommunikasjon

4. RIKSANTIKVAREN VIL HA EN HELHETLIG OG EFFEKTIV KULTURMINNEFORVALTNING GJENNOM Å ARBEIDE FOR AT

- a. ansvaret for kulturminner legges til riktig forvaltningsnivå
- b. alle forvaltningsnivåer har tilstrekkelig kapasitet og kompetanse
- c. alle forvaltningsnivåer har nødvendige verktøy og virkemidler som IT-systemer, veiledere, retningslinjer mv.
- d. saksbehandlingen blir effektiv gjennom digitalisering og god informasjonsflyt
- e. kulturminneforvaltningen har enhetlig praksis i tråd med statlige og politiske føringer, ved å utarbeide policydokumenter, strategier og retningslinjer på prioriterte områder

Drammen. Foto: Anders Amlo, Riksantikvaren.

Organisasjon

Riksantikvaren skal, i likhet med staten for øvrig, ha en HR-strategi som bidrar til å fornye, forenkle og forbedre vår virksomhet. For å lykkes med dette trenger vi tydelige, motiverende og resultatorienterte ledere og engasjerte og kompetente medarbeidere. Alle har samtidig et ansvar for å bidra til et godt og inkluderende arbeidsmiljø.

Når oppgavefordelingen i kulturminneforvaltningen endres, og kravene til effektivisering og digitalisering skal settes ut i livet, er det nødvendig med omstilling av virksomheten. Dette vil bl.a. innebære nye måter å organisere oppgavene på, andre samarbeidsformer og nødvendige organisasjonsendringer på kort og lang sikt.

Det skal utarbeides en HR-strategi for Riksantikvaren i 2017. Organisasjonsutvikling som tar utgangspunkt i kulturbygging og felles verdier vil være viktige tema i dette arbeidet.

For å kunne nå våre strategiske mål for perioden, skal Riksantikvaren satse på fire områder innenfor organisasjonsutvikling:

Ledende kompetansemiljø

Riksantikvaren skal ha det beste kompetansemiljøet innenfor prioriterte kulturminnefaglige områder. Kompetansen skal knyttes til vår rolle innenfor fagpolitikk, myndighetsutøvelse og som systemeier, som fagekspert, rådgiver og samfunnsaktør. Riktig og relevant kompetanse skal oppnås gjennom strategisk kompetanseutvikling, god utnyttelse av eksisterende kompetanse samt målrettet rekruttering.

Tydelige, motiverende og resultatorienterte ledere

Riksantikvaren skal ha tydelige ledere som er mål- og resultatorienterte, og som bidrar til utvikling av medarbeidernes motivasjon og kompetanse. Riksantikvarens ledere gjennomgår systematisk lederutvikling som skal bidra til å oppnå gode resultater og godt arbeidsmiljø.

Kompetente og motiverte medarbeidere

Riksantikvarens medarbeidere skal ha god og relevant kompetanse, være løsningsorienterte og ha evne til å endre og tilpasse egen kompetanse i tråd med endringer i Riksantikvarens samfunnsoppdrag og rammebetingelser. Alle medarbeidere skal gis mulighet til faglig og personlig utvikling tilpasset Riksantikvarens behov.

Fleksibel organisasjon

Riksantikvaren skal fortløpende vurdere organisering i henhold til rammebetingelser, krav og forventninger og utvikle en lærende og endringsvillig organisasjon. Dette innebærer å legge opp til samarbeid på tvers, midlertidig rekruttering av spesialkompetanse og justering av eksisterende organisering for å sikre optimal oppgaveløsning. Gode og forutsigbare samarbeidsrutiner med organisasjonene skal gi den nødvendige fleksibiliteten.

Riksantikvarens direktoratsrolle etter 2020

Fagpolitisk rolle

Riksantikvaren iverksetter Stortingets og regjeringens kulturminnepolitikk og gir faglige innspill til departementet. Direktoratet skal påse at nasjonale mål ivaretas og at det er nødvendig likebehandling i kulturminneforvaltningen regionalt. Riksantikvaren skal utforme nasjonale fagstrategier for bevaring, bruk og utvikling av kulturminner som felles verdier.³

Myndighetsrollen

Riksantikvaren har fredningsmyndigheten. Direktoratet har dispensasjonsmyndigheten for utvalgte kulturminner av nasjonal verdi. Direktoratet er også klageorgan, og har innsigelsesmyndighet. Riksantikvaren har overordnet ansvar for fordeling av statlige tilskudd og gir bindende retningslinjer for kulturminneforvaltningen.

Ekspert- og rådgiverrollen

Direktoratet er overordnet rådgivende instans i kulturminneforvaltningen. Riksantikvaren har og utvikler spisskompetanse på prioriterte fagfelt. Riksantikvaren skal gi faglige råd om bevaring, bruk og utvikling av kulturminner.

Samfunnsaktørrollen

Riksantikvaren er en tydelig og relevant samfunnsaktør. Riksantikvaren initierer og deltar i viktige samfunnsdebatter der kulturminner inngår.

Systemrollen

Riksantikvaren er pådriver for effektiv samhandling og kunnskapsdeling. Riksantikvaren skal utvikle verktøy som sikrer en enhetlig kulturminneforvaltning, og har ansvaret for sentrale data om kulturminner i offentlig forvaltning.

Helleristningsfelt, Hjemmeluft i Alta kommune. Foto: Bjørn Helberg og Line Bårdseng, Riksantikvaren.

³ Se egen omtale av Riksantikvarens fagstrategier.

Handlingsplanen

Med utgangspunkt i strategien skal det utarbeides en handlingsplan som konkretiserer de veivalg og prioriteringer Riksantikvaren skal gjøre frem mot 2021. Handlingsplanen skal danne grunnlaget for årsplaner og virksomhetsplaner for

hvert år fremover. Strategien skal være et aktuelt og relevant styringsdokument, og må derfor oppdateres jevnlig i tråd med endrede overordnede føringer og forutsetninger.

Riksantikvarens fagstrategier

Riksantikvaren har en rekke fagstrategier som angir satsinger og prioriteringer for vårt faglige arbeid. Enkelte er av ny dato, mens andre skal oppdateres og revideres. Strategiene skal være relatert til uttalte mål fra Storting og regjering, de skal bygge opp under Riksantikvarens overordnede strategi og de skal se

faglige mål opp mot økonomisk handlingsrom. Fagstrategiene gjelder for områder som er av særskilt strategisk betydning eller som har særskilte strategiske utfordringer.

Strategier	Varighet
• Strategi for forvaltning av kulturarv i byer	Ferdigstilles desember 2016
• HR-strategi	Ferdigstilles 2017
• Digitaliseringsstrategi	Ferdigstilles 2017
• Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen	2015 - 2020
• Internasjonal strategi	2014 - 2020
• Riksantikvarens samarbeid med frivillige organisasjoner	2014 - 2017
• FOU-strategi	2014
• Strategisk plan for forvaltning av arkeologiske kulturminner og kulturmiljøer	2011 - 2020
• Nasjonal verneplan for fartøy	2010 - 2017
• Strategi for bymiljø, klima og energisparing	2009 - 2017
• Kommunikasjonstrategi	2009
• Strategi for arbeid med landskap	2007

Den Norske Opera og Ballett, Oslo. Foto: Dagfinn Rasmussen, Riksantikvaren.

Riksantikvaren bevarer kulturarv – viktige verdier for kunnskap, opplevelse og bruk

Vårt motto er:

Fortida gjør framtida rikere

